

KARAMANLİCA BİR ZEBUR: İMLÂ ÖZELLİKLERİ VE METİN ÖRNEKLERİ

Hayrullah KAHYA*

ÖZ

XIII. yüzyıldan itibaren varlıkları bilinen Karamanlılar Türkçe konuşan, Yunan harfleriyle Türkçe yazan Ortodoks Hristiyanlardır. Tarih boyunca Anadolu başta olmak üzere Karadeniz, Kırım, Balkanlar, Akdeniz, Suriye vb. yerlerde yaşamışlardır. 1718'den sonra Yunan harfleriyle Türkçe yazılan yüzlerce Karamanlîca eser, günümüze kadar ulaşmıştır. Din dışı eserlerin de yer aldığı bu külliyyatta kutsal kitap tercümeleri ve kutsal kitapla ilgili başka eserler önemli bir yer tutmaktadır.

Bu çalışmada ise Yunan harfli Türkçe bir *Zebur* (Psaltirion)'un imlâ özellikleri üzerinde durulmuştur. İncelediğimiz metnin özellikle içinde geçen bazı karakterler bakımından her Karamanlîca metinde görülmeyen özellikler barındırdığı anlaşılmıştır. Bu açıdan metnin farklı ve dikkati çeken bir durum arzettiği ileri sürülebilir. Bu yönüyle metinde dikkati çeken karakterler şunlardır: /Ϸ/, /ϸ/, /Ϲ/, /Ϻ/, /ϻ/, /ϼ/, /Ͻ/, /Ͼ/, /Ͽ/, /Ϻ/, /ϻ/, /ϼ/, /Ͻ/, /Ͼ/, /Ͽ/, /Ϻ/, /ϻ/, /ϼ/, /Ͻ/, /Ͼ/, /Ͽ/.

Çalışmanın sonuna eserden seçilmiş örnek metin parçaları eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karamanlîca ve Karamanlılar, Türk dili, imlâ özellikleri

A KARAMANLİDİKA PSALM: SPELLING FEATURES AND EXAMPLE TEXTS

ABSTRACT

Karamanlides, known until thirteenth century, were Orthodox Christians that spoke Turkish and wrote Turkish in Greek alphabet. Throughout history they lived in especially Anatolia, Black Sea, Crimea, Balkans, Mediterranean Sea, Syria etc. Hundreds of Karamanlidika books written in Greek alphabet after 1718 have come up today. This important collection of both non-religious and religious books has a lot of Holy Books translations and another religious books concerned the Holy Books.

In this study, however, spelling features of a Turkish Psalm (*Zebur*) written in Greek alphabet have been examined. According to this examination, it has been observed that this text has very varied features in terms of some not common characters in Karamanlidika text. It could be argued that this text, namely the Turkish Psalm written in Greek alphabet, is a different and remarkable text. Remarkable characters in this text are: /Ϸ/, /ϸ/, /Ϲ/, /Ϻ/, /ϻ/, /ϼ/, /Ͻ/, /Ͼ/, /Ͽ/, /Ϻ/, /ϻ/, /ϼ/, /Ͻ/, /Ͼ/, /Ͽ/.

It had been added examples of the text from this Psalm to the end of this study.

Key Words: Karamanlidika and Karamanlides, Turkish language, spelling features

Giriş

Konuştuıkları Türkçeyi Yunan harfleriyle yazan ve çoğunluğu Ortodoks Hristiyan inancına mensup topluluklara *Karamanlı* (Karamanlı, Karamanlides, Caramanen, Caramanier), konuştuıkları Türkçeye de *Karamanlîca* (Karamanlı Türkçesi, Karaman ağzı, Karamanlidika) denmektedir. Nüfus Mübadelesinden (1923) sonra bugün çoğunlukla Yunanistan'da yaşayan Karamanlılar, tarih boyunca İç Anadolu, Akdeniz, Karadeniz ile İstanbul, Balkanlar, Kırım ve Suriye gibi yerlerde¹ yaşamışlardır (Eckmann, 1988 : 89).

* Yrd.Doç.Dr.;Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü,
hayrullahkahya@hotmail.com

¹ Karamanlıların yaşadığı yerler ile ilgili olarak ayrıca bk. İbar (2010 : 14); Clogg (2010 : 393-397).

Karamanlılar Yunan harfleriyle, özellikle dinî, birçok metin yayımlamışlardır. Bunlar arasında Kitab-ı Mukaddes tercümelerinin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Bu bakımdan bu çalışmada Yunan harfleri ile yazılmış bir *Zebur* (*Psaltirion*)’un imlâ özellikleri üzerinde durulmuş ve metinden alınan örneklerine yer verilmiştir.

Elimizdeki *Zebur*’un künyesi şöyledir: *Psaltirion* “Zebur”: ΔΑΒΙΔ ΠΕΓΑΜΠΕΡΗΝ ΒΕ ΠΑΤΗΣΣΑΧΗΝ ΚΑΙΤΕΣΣΗ ΚΑΘΙΣΜΑ ΠΡΩΤΟΝ “David Peyamberin ve Padişahın Kaidesi Kathisma Proton”. Eserin elimizdeki baskısının kapak ve -eğer varsa- giriş bölümleri eksik olduğundan eserin basılış yeri, tarihi, hazırlayanı, mütercimi vs. gibi konularda kesin bilgi sahibi değiliz. Ancak *Eski Harfli Türkçe Basma Eserler Bibliyografyası*’ndaki Karamanlıca *Zeburlar* ile sayfa sayıları bakımından karşılaştırarak bir tahminde bulunabiliriz.

Söz konusu *Bibliyografya*’ya göre elimizdeki *Zebur*’a sayfa sayısı açısından yakın olan üç Karamanlıca *Psaltirion* vardır. Bunlar Antalyalı meşhur Karamanlıca mütercimi Serafim tarafından çevrilen ve 1767, 1782 ve 1810 yıllarında Venedik’te basılan *Zeburlar*dır. Elimizdeki metin 282 sayfadır. 270. sayfadan sonra bir dizin bulunmaktadır. Söz konusu *Bibliyografya*’ya göre 1782 tarihli *Psaltirion* 6+282 sayfa, 1810 tarihli *Psaltirion* ise 12+1+282 sayfadır. *Bibliyografyada* 1767 tarihli baskının ise sayfa sayısı söylenmemiş, sadece 1782 tarihli *Psaltirion*’un bu eserin ikinci baskısı olduğu ifade edilmiştir.

Çalışmayı tamamladıktan sonra 1782 tarihli *Psaltirion*’u görme imkânımız olmuştur. Elimizdeki eserle yapılan kısa bir karşılaştırma neticesinde her iki eserin içerik açısından hemen hemen aynı olduğu görülmüştür. Eserdeki farklılıkların eserlerdeki sayfa yapıları veya eserlerde kullanılan motifler gibi daha çok baskı ile ilgili olduğunu düşündüğümüz küçük farklılıklara sahip oldukları anlaşılmıştır. Bu bilgiler ışığında elimizdeki eserin Serafim tarafından çevrilen ve Venedik’te basılan 1767 veya 1810 tarihli *Psaltirion*’lardan biri olduğuna hükmedilebilir. *Bibliyografya*’da 1782 tarihli *Psaltirion*’un 1767 tarihli olanın ikinci baskısı olduğunun söylendiği göz önüne alınırsa elimizdeki eserin 1782 tarihli *Psaltirion*’un birinci baskısı olan 1767 tarihli *Psaltirion* olma ihtimalinin daha yüksek olduğu düşünülebilir.

1. İmlâ özellikleri

Karamanlıca eser yayımlayan araştırmacıların transkripsiyon konusunda birbirinden az çok farklı yaklaşımlar sergiledikleri görülmektedir². Bununla beraber her metnin kendine özgü bir imlâ özelliği gösterdiği, bu özelliklerin metnin bu açıdan incelenmesinden sonra ortaya konabileceğini düşünmek yerinde olur.

Karamanlıca kitaplarda Grek alfabesi esas alınmakla beraber Türkçeye özgü sesleri ifade edebilmek için bu harflerin bazılarında değişik işaretler ve noktalar eklenmiştir. Meselâ /ö/ için “noktalı o”, /b/ için “noktalı p” kullanımı gibi (Eyice, 1962 : 373).

² Örnek olarak bk. Ağca (1999); Anastas (1973); Tibor (1936 : 147-155); Eckmann (1950a); Miller (1974 : 61-119); Sertkaya (2004 : 4-8); Kılıçarslan (2012 : 32-57).

Karamanlca metinlerde Türk seslerinin gerçek telaffuzlarına göre belirleme ihtiyacı muhtemelen öncelikle dil bilgisi kitapları, sözlükler ve Mukaddes Kitap tercümelerinde kendini hissettirmiştir. İlk olarak 19. yüzyıl başlarında görülen ve ince imlâlı denebilecek Karamanlca kitaplar yüzyılın ortalarından itibaren yaygınlaşsa da her zaman kaba imlâlı Karamanlca eserlere rastlamak mümkündür. Bu süreçte Karamanlca eserler, Arap harfli Türkçe eserlerin imlâsından da etkilenmiştir (Eckmann, 1950b : 29-31). Kaba imlâlı Karamanlca kitapların aynı sayfalarında aynı kelime farklı karakterlerle yazılabilmektedir. Bu yüzden genel olarak Karamanlca kitapların imlâsının çok karışık ve istikrarsız olduğu söylenebilir (Kahya 2003 : 1-2). Bu çalışmada incelenen metnin imlâsı da bu genellemeye uymaktadır³.

1.1. Ünlülerin yazılışı

1.1.1. /a/ ve /â/ ünlülerinin yazılışı

Başka Karamanlca metinlerde de olduğu gibi⁴ bu metinde de /a/ sesi genel olarak /a/- /A/ karakteriyle gösterilmektedir⁵: *kaide* (1:5), *arasında* (1:8), *sana* (44:2), *DAVID* (1:1), *PEYAMBERİN* (1:2), *Allah* (71:13), *Allıhuya* (83:15).

Ancak bazı Türkçe kök ya da eklerin yazımında /a/ birleşik karakteri de /a/ ünlüsünü karşılayabilmektedir. Bu birleşik karakterin metinde genellikle /ɣ/ - /Γ/ karakterinden sonra geliyor olması dikkati çekmektedir: *Yatarıkan* (51:28), *yatağında* (51:28), *yeikayacak* (87:18), *boyansın* (101:4), *şart* (181:15).

Arapça yahut Farsça kök ya da eklerde bulunabilen /â/ sesi için de zaman zaman metinde /a/ birleşik karakterinin kullanıldığı görülmektedir: *yâhot* (16:2), *Yâ* (95:22), *imdatkârım* (25:25), *mekânından* (26:1), *ruzgâr* (163:19).

1.1.2. /e/ ünlüsünün yazılışı

Başka Karamanlca metinlerde de olduğu gibi⁶ bu metinde de /e/ sesi genel olarak /e/ - /E/ karakteriyle ifade edilmektedir. Ancak bu metne özgü olarak /e/ sesi kendisinden sonraki harfe bitişik yazıldığı durumlarda /e/ işaretiyle gösterilmektedir: *verecek* (102:2), *eyle* (77:5), *senin* (77:6), *ismine* (215:4), *Kendi* (215:20), *Eğer* (219:10).

Ancak kimi zaman bu ses için özellikle son hecelerde her Karamanlca metinde görülmeyen /e/ birleşik karakteri de kullanılmaktadır. Ancak bu kullanımın fazla örneği yoktur: *ebede dek* (13:11), *Rabbe* (35:3), *ilâhilerde* (90:20), *kezalike* (275:20).

Başka Karamanlca metinlerde görülmeyen /e/ karakteri bu metinde kelime içinde /e/ sesini karşılamaktadır. Fazla örneği yoktur: *hemen* (235:7)

³ Özellikle Karamanlca imlâsı üzerine yapılmış bazı çalışmalar için bk. Eckmann (1950a); Gavriel (2010); Kılıçarslan (2013).

⁴ bk. Eckmann (1950b : 28).

⁵ Örneklerin Grek harfli şekilleri font eksikliğinden dolayı yazılamamıştır.

⁶ bk. Eckmann (1950b : 28).

1.1.3. /ı/ ve /i/ ünlülerinin yazılışı

Metinde /ı/ ve /i/ sesleri birbirinden kesin olarak ayırt edilemez. Diğer Karamanlıca metinlerde de olduğu gibi⁷ bu iki ses için aynı karakterler kullanılmaktadır. Bu karakterler şunlardır :

/ı/ - /I/: *bizi* (95:15), *izleri* (101:7), *millete* (102:3), *İkrah* (35:11), *karşıma* (31:6).

/ı/ - /H/: *yeikayacak* (87:18), *arı* (95:17), *olalım* (152:3), *birindedir* (31:14).

/ı/ - /Y/: *Niazıma* (90:21), *sıfatını* (152:5), *helaslığım* 92:1), *ağız* (197:19), *edeceğiz* (129:6), *gizlediler* (41:12), *varislik* (132:4).

/i/: *merhameti ilen* (27:8), *hekmetliini* (27:24), *gelir ise* (92:11), *mutu idular* (156:30).

/E/: *tesbihatı* (95:5), *isedi* (22:2), *çekilmedi* (22:9), *alçaldı* (197:17).

Bu karakterlerden /E/ karakteri, diğer Karamanlıca metinlerde görülmemektedir.

1.1.4. /u/ ve /ü/ ünlülerinin yazılışı

Metinde /u/ ile /ü/ sesleri de birbirinden kesin olarak ayırt edilemez. Bu iki ses de aynı karakterlerle gösterilmektedir. Bu iki ses için genel olarak /U/ karakteri kullanılmaktadır: *dutturdun ise* (164:2), *yüz* (237:3), *cümlesi* (36:10), *umut* (94:13).

Bunun yanında bu iki ses için kullanılan bazı birleşik karakterler de vardır. Bunlar arasında en çok kullanılanlar /ou/ ve /oU/ birleşik karakterleridir: *kulun* (25:14), *korkulu* (172:3), *kuvvet* (181:8).

Bundan başka /U/ karakteri ile /ou/ birleşik karakterlerinin de /u/ ve /ü/ seslerini ifade ettiği görülmektedir: *şükürlemesi* (229:27), *yücelenecek* (26:7), *yüzünün* (164:10), *doğuşun* (165:3).

Metin, /u/ ve /ü/ seslerinin gösterilmesi bakımından diğer Karamanlıca metinlerde farklılık göstermez⁸.

1.1.5. /o/ ve /ö/ ünlülerinin yazılışı

Metinde /o/ ve /ö/ sesleri de birbirinden kesin olarak ayırt edilemez. Bu sesler için de aynı karakterler kullanılmıştır.

/o/ ve /ö/ sesleri genel olarak /o/ - /O/ karakteri kullanılmaktadır: *ok* (94:7), *Onlar ki* (229:4), *oldular* (165:3), *söylemecekler* (216:16), *Örnekler* (216:1).

Ancak zaman zaman bu iki sesin ifadesi için bu karakterin başına /ı/ karakterinin getirilerek /ıo/ - /ıO/ şeklinde de kullanıldığı görülmektedir. Bu birleşik karakterin genellikle /ı/ - /ı/ ya da /ıκ/ - /ıκ/ karakterlerinden sonra

⁷ bk. Eckmann (1950b : 28).

⁸ bk. Eckmann (1950b : 28).

gelmesi dikkati çekmektedir: *göylerden* (16:1), *yolunun* (101:7), *Gör* (34:24), *yoktur* (25:2), *gözleri* (216:16), *ot* (104:9).

Ayrıca Yunanca bazı kelimelerin bünyesindeki /o/ sesi /ω/ - /Ω/ karakteriyle gösterilmiştir. Yunancada /ö/ sesi olmadığı için bu karakterin bulunduğu kelimeler /o/'lu olarak okunmalıdır: *Moav* (90:6), *Oy Vasan* (216:5), *Yakov* (129:13), *Oriv* (132:1), *Sion* (181:8).

Metin, /o/ ve /ö/ seslerinin gösterilmesi bakımından diğer Karamanlıca metinlerde farklılık göstermez⁹.

1.2. Ünsüzlerin Yazılışı

Aşağıda sadece Grek alfabesindeki durumlarından farklı özellikler gösteren ünsüzlerin yazılışı konusunda bilgiler verilecektir.

1.2.1. /b/ ünsüzünün yazılışı

Aslında /p/ ünsüzünün karşılığı olan /π/ - /Π/ karakteri /b/ ünsüzünün yerine de sıklıkla kullanılmıştır: *tembihnamesi* (25:3), *bak* (25:3), *sabr* (84:23), *beraber* (165:12), *tabl* (129:14), *gibi* (132:6).

Bununla birlikte Yunan alfabesinde bulunmayan /b/ sesi için zaman zaman farklı yollara da gidildiği görülmektedir. Bunlardan biri /ππ/ - /ΠΠ/ çift karakterinin /b/ yerine kullanılmış olmasıdır. Ancak bu durum çok nadirdir: *kabul* (26:13), *gibi* (58:11), *çibıklı* (68:29), *Bulut* (156:27).

Ayrıca /μπ/ - /Μπ/ birleşik karakteri de özellikle kelime başında yaygın bir şekilde /b/ ünsüzünü ifade etmektedir: *Bu* (44:1), *Benamis* (51:21), *beni* (87:30), *bana* (197:2).

Metin, /b/ sesinin gösterilmesi bakımından diğer Karamanlıca metinlerde farklılık göstermez¹⁰.

1.2.2. /c/ ünsüzünün yazılışı

Yunan alfabesinde /c/ sesi yoktur. Bu yüzden aslında /ç/ ünsüzünün karşılığı olan /τç/ - /Τç/ birleşik karakteri, diğer Karamanlıca metinlerde de olduğu gibi¹¹, metnimizde de hem /c/ hem de /ç/ ünsüzünün yerine kullanılmıştır: *icatlerine* (38:6), *edidir* (38:15), *cümle* (98:15), *kurtarıcılarıdır* (123:9), *bekçilik* (59:4), *geçer* (59:20), *çıkarır* (246:2).

Ayrıca bu iki ünsüz için elimizdeki metne özgü olarak /τç/ birleşik karakterinin kullanıldığı da görülmektedir: *edicileridir* (123:8), *heç* (226:11).

1.2.3. /d/ ünsüzünün yazılışı

Yunan alfabesinde /d/ ünsüzü için kullanılan /δ/ - /Δ/ karakteri metinde çok az kullanılmaktadır. Metinde, diğer Karamanlıca metinlerde de olduğu gibi¹², /d/ ünsüzü için yaygın olarak aslında /t/ sesinin karşılığı olan /τ/ -

⁹ bk. Eckmann (1950b : 28).

¹⁰ bk. Eckmann (1950b : 28).

¹¹ bk. Eckmann (1950b : 28).

¹² bk. Eckmann (1950b : 28).

/T/ karakteri kullanılmaktadır: *edeceksin* (227:5), *eden* (172:1), *kendime* (41:5), *yerde* (9:23).

Elimizdeki metne özgü olarak /ʔ/ karakterinin de sıklıkla /d/ ünsüzünün karşılığı olarak kullanıldığı görülmektedir: *etdin* (129:3), *çevirtti* (172:7), *yükseldir* (246:4), *düzeldir* (246:5), *faziledler ile* (246: 6), *tahd* (246:7).

Ayrıca /d/ sesinin karşılığı olarak metinde şu karakterler de bulunmaktadır:

/ττ/ - /Tτ/ çift karakteri: *diğnein* (97:30), *durfende* (124:17), *darıklı* (48:15), *Dememiş* (51:7), *büdüin* (66:15).

/ʔτ/ - /Nτ/ birleşik karakteri: *dükenmesinden* (215:18), *derinlik* (94:5), *doğru* (94:14), *devir* (19:9), *Dan* (181:14).

/ʔl/ - /Tl/ birleşik karakteri: *badıl* (123:3), *kadir* (27:20), *dik* (42:20), *edeyim* (43:22).

Bu karakterlerden /ττ/ - /Tτ/ çift karakteri, diğer Karamanlı metinlerde de görülür¹³.

Metnin bir diğer özelliği de /ı/ - /i/ ünlüsü yerine kullanılan /ǧ/ karakterinin kendisinden önceki /τ/ karakterlerini her zaman yumuşatarak /d/ olarak okutmasıdır. Bu durum Arap harfli imlânın etkisine bağlanabilir: *kıldı* (172:4), *çekdi* (172:13), *söyledi* (19:3).

1.2.4. /g/ ve /ğ/ ünsüzlerinin yazılışı

Metnimizde /g/ ve /ğ/ ayrımı yapılmamıştır. Bu iki ünsüz için çoğunlukla /γ/ - /Γ/ karakteri kullanılmaktadır. Bunun yanında /γκ/ - /Γκ/ birleşik karakterinin özellikle kelime başında /g/ ünsüzünün yerine kullanıldığı da görülmektedir: *görecek* (94:1), *göğ* (25:1), *gönderen* (164:5), *sağ* (129:1), *sağlık* (129:4), *kudretliğini* (129:7).

Ancak aslında sadece /k/ sesinin karşılığı olan /κ/ - /K/ karakteri de yaygın bir biçimde /g/, nadiren /ğ/ ünsüzü yerine de kullanılmaktadır: *gibi* (132:6), *gazep* (132:10), *girişli* (148:10), *kavileceğim* (44:9), *añacağım* (64:9), *garip* (104:26), *zengin* (246:3).

Ayrıca /κκ/ - /KK/ çift karakteri de kelime başında ya da ortasında zaman zaman /g/ ünsüzünü karşılamaktadır: *gılız* (68:11), *gilitli* (31:30), *mubaregleceğim* (35:28), *gıllarından* (61:23), *gırıldıkta* (64:22).

Metin, /g/-/ğ/ karakterlerinin gösterilmesi bakımından diğer Karamanlıca metinlerde farklılık göstermez¹⁴.

1.2.5. /h/ ve /ħ/ ünsüzlerinin yazılışı

Grek alfabesinde /ħ/ ünsüzü yoktur. Metnimizde de bu ünsüz için yeni bir karakter oluşturulmamıştır. Diğer Karamanlıca metinlerde olduğu

¹³ bk. Eckmann (1950b : 28).

¹⁴ bk. Eckmann (1950b : 28).

gibi¹⁵ bu metinde de her iki ünsüz için sadece /χ/ - /X/ karakteri kullanılmıştır: *helaslığının* (78:3), *rahmetiñi* (148:8), *mahlukatında* (148:12), *hanesinde* (214:1).

1.2.6. /j/ ünsüzünün yazılışı

Grek alfabesinde /j/ ünsüzü olmadığı gibi metinde de bu ünsüz için yeni bir karakter oluşturulmamıştır. O yüzden bu ses hakkında kesin bir hüküm verilemez. Ancak aslında /z/ sesinin karşılığı olan /ç/ karakterinin, diğer Karamanlıca metinlerde de olduğu gibi¹⁶, /j/ sesi için de kullanıldığı düşünülebilir. Çünkü metinde *ejder* kelimesi *ezder* (248:18) şeklinde yazılmıştır.

1.2.7. /n/ ünsüzünün yazılışı

Metinde diğer Karamanlıca metinlerden farklı olarak /n/ ünsüzünü daima şu karakterle gösterilmektedir: /ϕ/ - /N/. Bu karakterlerin miniskül (küçük) şekli Grek alfabesinde yoktur: *olan* (32:1), *senin* (148:6), *bunları* (172:1), *Nazar* (34:1).

1.2.8. /ñ/ ünsüzünün yazılışı

Karamanlıcada /ñ/ sesinin kullanımı kurallaşmış değildir. Metnimizde /ñ/ ünsüzü zaman zaman gösterilmiştir. Metinde bu ünsüz için en çok /ϕϕ/- /Nϕ/ birleşik karakteri kullanılmıştır: *eñ* (215:16), *Yeñi* (235:14), *gendiñi* (8:4), *beñzedi* (94:7), *methiñ* (72:25).

Bunun yanında bu ses için, diğer Karamanlıca metinlerde olduğu gibi¹⁷ şu iki karakterin de kullanıldığı görülmektedir:

/γγ/ - /ΓΓ/ çift karakteri: *keremiñe* (34:29), *apañsız* (93:28), *añlacaksın* (260:2), *öñünces* (260:3).

/γ/- /Γ/¹⁸: *fermanlarıñdan* (192:3).

1.2.9. /ş/ ünsüzünün yazılışı

Aslında /s/ sesinin karşılığı olan /σ/ - /ç/ - /Σ/ karakteri Grek alfabesinde bulunmayan/ş/ ünsüzü için de kullanıldığından metinde/s/ ile /ş/ sesini birbirinden kesin olarak ayırt etmek mümkün değildir. Ayrıca /σσ/ - /Σσ/ çift karakterinin kendi asıl karşılığı yanında sıklıkla /ş/ ünsüzü yerine de kullanılmış olduğu görülmektedir: *kuşat* (68:11), *hoşur* (188:24), (148:10), *padişahlar* (220:7), *ateş* (8:18).

Metin, /s/ ve /ş/ ünsüzlerinin gösterilmesi bakımından diğer Karamanlıca metinlerden farklılık göstermez¹⁹.

1.2.10. /y/ ünsüzünün yazılışı

¹⁵ bk. Eckmann (1950b : 28).

¹⁶ bk. Eckmann (1950b : 28).

¹⁷ bk. Eckmann (1950b : 28).

¹⁸ Metinde /γ/ karakterinin aslı şekillerine uygun olarak okunma ihtimali olduğu durumlarda bu karakteri /ñ/ olarak okumayı tercih etmedik. Bu yüzden metinde *ağna-* (94:7), *diğne-* (97:30) şekillerinde okunan bazı kelimeler *añna-*, *diñne-* şekillerinde de okunabilir.

¹⁹ bk. Eckmann (1950b : 28).

Grek alfabesinde /y/ ünsüzü bulunmadığından bu ses için metinde genellikle aslında /g/ ünsüzünün karşılığı olarak kullanılan /γ/- /Γ/ karakteri kullanılmıştır: *yüzünden* (81:1), *yerinde* (124:16), *eylein* (188:4), *yüreğimi* (222:16).

Bununla birlikte birçok kez /i/- /i/ ünlüsü yerine kullanılabilen /i/ karakterinin /y/ ünsüzünü de ifade ettiği görülmektedir. Bu yüzden bu karakterin geçtiği kelimelerde kesin hüküm vermek zaman zaman zorlaşmaktadır: *göynüne* (26:5), *sulayan* (164:13), *böyük* (165:9), *ayetiñde* (197:7).

Ayrıca Yunanca özel isimlerde baştaki /I/ karakteri de /y/ ünsüzünü ifade etmektedir: *Yudas* (90:6), *Yakov* (129:12), *Yemeni* (7:14).

Metin, /y/ ünsüzünün gösterilmesi bakımından diğer Karamanlıca metinlerden farklılık göstermez²⁰.

1.3. Birleşik karakterlerin yazılışı

1.3.1. /σσ/ birleşik karakteri

Elimizdeki metne özgü olduğu anlaşılan ve /s/ veya /ş/ ünsüzü yerine kullanılan bu birleşik karakterin /σσ/ ünsüzünün birleşik yazılışı olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte bu karakterin /ss/ birleşik sesinin yerine kullanıldığı pek görülmemektedir: *şeriäte* (55:3), *şükür* (108:5), *şefket* (98:12), *karşı* (189:3), *eşitildi* (13:13).

1.3.2. /ττ/ birleşik karakteri

Elimizdeki metne özgü olduğu anlaşılan bu birleşik karakter, /ττ/ birleşik sesi yerine kullanılmaktadır. Karakterin /ττ/ seslerinin birleşimi olduğu düşünülebilir: *kudretlidir* (8:13), *kudreti* (124:24).

1.3.3. /εξ/ birleşik karakteri

Elimizdeki metne özgü olduğu anlaşılan ve metnimizde *eksik* (133:24), *eksilttin* (143:21) gibi birkaç kelimedede görülen bu karakter, /eks/ birleşik sesini karşılamaktadır. Karakterin /εξ/ seslerinin bitişik yazılmasıyla oluşturulduğu düşünülebilir.

1.3.4. /ıw/ birleşik karakteri

Elimizdeki metne özgü olduğu anlaşılan ve metinde oldukça sık kullanılan bu karakter, /ın/ - /in/ hecelerinin yerini tutmaktadır: *kenarlarından* (90:23), *altında* (32:7), *sineği* (124:1), *sıfatından* (124:25).

Metinde bu karakterin /ıw/ şekline de rastlanmaktadır: *gelin* (152:3), *açın* (32:6), *sizin* (32:6), *yanında* 35:14), *için* (95:21), *cinsinden* (95:14).

Bu karakterin başına /o/ ya da /ıo/ karakterleri getirildiğinde ise bu birleşik şeklin /un/ - /ün/ hecelerini karşıladığı görülmektedir: *Fıkarelerin* (13:13), *bunun* (13:11), *olduğun* (95:18), *bütün* (124:17), *üsünde* (131:7).

1.3.5. /ϞϞ/ birleşik karakteri

²⁰ bk. Eckmann (1950b : 28).

Elimizdeki metne özgü olduğu anlaşılan ve metnimizde *nasb* (16:29), *tesbihat* (95:4), *nisbet* (31:7) gibi içinde/sb/ seslerini barındıran bazı kelimelerin yazımında görülen bu birleşik karakter, /sb/ birleşik seslerinin yerine kullanılmıştır.

1.3.6. /**aw**/ - /**aw**/birleşik karakteri

Elimizdeki metne özgü olduğu anlaşılan ve metnimizde *avlat* (23:31), *favhm* (63:18) gibi nadir bazı kelimelerin yazımında görülen bu birleşik karakter /av/ hecesinin yerine kullanılmaktadır.

1.3.7. /**ʁ**/ birleşik karakteri

Elimizdeki metne özgü olduğu anlaşılan bu birleşik karakterin /sh/ seslerini ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir. Çok az örneği vardır: *mesh* (246:23).

1.3.8. /**ξ**/ birleşik karakteri

Grek alfabesinin asıl harflerinden biridir. Diğer Karamanlca metinlerde de görülen bu karakter²¹ metinde /ks/-/kş/ birleşik seslerinin karşılığı olarak Yunanca olmayan kelimelerin yazımında kullanılmıştır: *aksadı* (23:32), *saksı* (29:8), *akşam* (82:25), *taksim* (90:2), *yükseldir* (246:4).

1.3.9. /**ψ**/ birleşik karakteri

Grek alfabesinin asıl harflerinden biridir. Diğer Karamanlca metinlerde de görülen bu karakter²², /ps/ birleşik seslerinin karşılığı olarak metinde Yunanca olmayan kelimelerin yazımında da kullanılmıştır: *hesapsıs* (173:24), *Psalmos* (131:9).

1.3.10. /**ıy**/ birleşik karakteri

Diğer Karamanlca metinlerde de görülebilen bu birleşik karakter²³, metinde nadir olarak bulunur. Metindeki bazı kelimelerin özellikle son hecelerinde bulunan bu birleşik karakter, /y/ sesini vermektedir: *çiy* (257:1).

1.4. /**ʁ**/ karakteri

Diğer Karamanlca metinlerde görülmeyen bu karakterin hangi sesin karşılığı olduğu tam olarak anlaşılamamıştır. Metnimizde sadece bölüm sonlarında kısaltma anlamında geçtiği görülmektedir.

1.5. Çift karakterlerin yazılışı

Yukarıda zikredilen /σσ/, /ππ/ ve /κκ/ gibi çift karakterler dışında metinde diğer Karamanlca metinlerden farklı olarak /λλ/ ve /ββ/ gibi çift karakterler de bulunmaktadır. Bu tür çift karakterler karakterler, Grek alfabesinde çift yazılmalarına rağmen tek okunmaktadırlar. Metinde bu çift karakterlerin Yunanca olmayan kelimelerde de kullanıldığı görülmektedir:

²¹ bk. Eckmann (1950b : 28).

²² bk. Eckmann (1950b : 28).

²³ bk. Eckmann (1950b : 28).

türlü (7:26), kabbarınız (32:6), ille (35:9), mallını (49:27), kullaklarınıza (65:22), amell (65:24), tekerlek (132:6).

1.6. İşaretler

Metni transkripsiyonu esnasında kullandığımız [] işareti metindeki onarımı gösterir: Ye[r] (87:19).

Sonuç

Bu çalışmada Serafim tarafından çevrilen ve Venedik'te basılan tahminen 1767 tarihli Karamanlıca bir *Psaltirion*'un imlâ özellikleri üzerinde durulmuştur.

Yapılan incelemenin sonucunda metnin imlâ bakımından /c/, /q/, /a/, /i/, /e/, /o/, /u/, /ɛ/, /ɛ̃/, /ũ/, /ɔ̃/, /ɔ̃/, /ɔ̃/, /ɔ̃/, /ɔ̃/, /ɔ̃/ gibi Karamanlıca metinlerde ortak olmayan kimi karakterleri içerdiği görülmüştür. Metin bu yönüyle dikkati çekmektedir.

Karamanlı imlâsı hakkında değerli çalışmaları olan Eckmann, Karamanlıca eserleri imlâları bakımından “kaba” ve “ince” şeklinde ikiye ayırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre elimizdeki metnin “kaba imlâ”lı bir Karamanlıca metin olduğu söylenebilir.

Karamanlıca başka metinler üzerinde benzer çalışmaların yapılması Karamanlı imlâsı konusundaki bilgilerimizi artıracaktır.

Kaynakça

Ağca, F, 1999, *Karamanlı Türkçesi'nde Şekil Bilgisi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Clogg, R, 2010, “A millet within a millet; the karamanlides”, *I Kath'inas Anatoli (Studies in Ottoman Greek History)*, The Isis Press & Gorgias Press, s. 387-410, USA.

Eckmann, J, 1950a, “Anadolu Karamanlı Ağızlarına Ait Araştırmalar I: Phonetica”, *AÜDTCFD*, 8: 165, Ankara.

Eckmann, J, 1950b, “Yunan Harfli Karamanlı İmlâsı Hakkında”, *Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar I*, 27-31, Ankara.

Eckmann, J, 1988, “Karamanlıca'da Birkaç Gerindium Terkibi”, (çev. Müjdat Kayayerli), *Türk Kültürü Araştırmaları*, 26, (2): 89-94, İstanbul.

Eski Harfli Türkçe Basma Eserler Bibliyografyası (Arap, Ermeni ve Yunan Alfabeleriyle) 1584-1986, 2001, [CD-ROM], Milli Kütüphane, Ankara.

Eyice, S, 1962, “Sallaville, Sévérien – Eugène, Dalleggio, Karamanlidika, Yunan Harfleri ile Türk Dilinde Basılmış Kitapların Analitik Bibliyografyası 1, 1584-1850, *Belleten*, 16, (102): 369-374, Ankara.

Gavriel, E, 2010, “Transcription Problems of Karamanlidika Texts”, *Turcologica 83 Cries and Whispers in Karamanlidika Books, Proceedings of the First International Conference on Karamanlidika Studies (Nicosia, 11th-13th September 2008)*, (ed. Evangelia Balta; Matthias Kappler), Harrassowitz Verlag, 255-265, Wiesbaden.

İbar, G, 2010, *Anadolulu Hemşehrilerimiz Karamanlılar ve Yunan Harfli Türkçe*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Kahya, H, 2003, *Grek Harfli Osmanlı Türkçesi Bir Eser: İspat-ı Mesihîye Üzerinde Dil İncelemesi*, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Kılıçarslan, M, 2012, *Grek Harfli Türkçe Ahd-i Cedit Üzerinde Dil İncelemesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Kılıçarslan, M, 2013, “Karamanlıcada Ünlü Varlığı Üzerine Bazı Görüşler: ó ve ú Ünlüleri”, *Türkiyat Mecmuası*, 23, (2): 53-64, İstanbul.

Miller, M. G, 1974, *The Karamanli-Turkish Texts: The Historical Changes in Their Script and Phonology*, Indiana Üniversitesi Ural Altay Çalışmaları Bölümü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bloomington.

Psaltirion, çev. Serafim, Venedik 1782.

Psaltirion, (tarihsiz).

Sertkaya, O. F, 2004, “Grek Harfleriyle Yazılmış Anadolu Karamanlı Ağzı Metinleri Üzerine”, *Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları (Kaf Dağının Ötesine Varmak - Günay Kut Armağanı IV)*, Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 28, (2): 1-21.

Tibor, H. K, 1936, *Gennadios Török Hitvallása*, Budapest.

Yordanođlu, A, 1973, *Karamanlıca Rum Harfli Türkçe Metinlere Toplu Bir Bakış*, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayınlanmamış Mezuniyet Tezi, İstanbul.

Ekler

1. Metin örnekleri

Metinlerin transkripsiyonu yapılırken orijinal metnin imlâsı korunmuştur. Aşağıdaki örnek metinler üzerindeki koyu rakamlar sayfa numaralarını, satırların sol tarafındaki numaralar ise satır sıralarını göstermektedir.

1

1 DAVID

2 PEYAMBERİN

3 VE PADIŞAHIN KAİDESİ

4 KATHİSMA PROTON

5 Davidin Kaidesi İbranlerden Kaytlanmamış

6 Psalms. a. i.

7 Mutlu kişi odur ki ol ki kâfirler ara-

8 sında ve müşaveresinde onların bulunma-

9 dı ve varmadı ve günahkerlerin yo-

10 lunda durmadı ve onların tariklerin-
11 de kalmadı ve helak edicilerilen
12 beraber tafra firta etmedi.
13 İlla hemen iradeti rabbil efendinin tembihinde i-
14 di ve fikir niyeti bunun tembihnamesinde idi ge-
15 ce ve gündüz.

87

1 ta ıkan dahi kizbiliğe verdiler gendilerini hilaf
2 yalan söylediler.
3 onların hışmileri övkeleri yılan uygunluğuna ben-
4 zer. Sağır yılan gibi kendi kulaklarını dıkayor
5 bu yılan ki duymasın dei.
6 Ol ki sağır yılan saz çalanların çalgıçlaanları
7 eşitmecek zehirlenir alim olandan zehirlenen.
8 Allah onların dişlerini ezecek ağızları içinde
9 onların aslanların çenelerini onların dişleriyilen
10 beraber ezdi rabbil.
11 akan su gibi dükenecekler onlar kendi yamı kura-
12 cak ki da onları zaif edincee dek.
13 Erimiş sema mum gibi telef olacaklar. Ateş dü-
14 şü onların üzerine ve güneşi görmediler.
15 Dikenleriniz sizin telvi favm etmezden evvel diri-
16 ler gibi gazep eder gibi yutacak onları.
17 Salih olan intikam gördükte ferah edecek kendi
18 ellerini yeikayacak günahkârın kanı ıla.
19 Ye[r] cevap edecek insan acap salih meiva var mıdır?
20 acap Allah var mıdır yer yüzünde bunların şe-
21 raatlarını baksın.
22 Doksa, kai nin. Allıluya.
23 Nihaetde.
24 Bozmayasın David'e bilekçe Kartlanmasına
25 Haçan Saul gönderdi ve onun evini

- 26 bekletdi katl etmeye onu.
27 Psalmoz, ni. 58.
28 Kurtar beni duřmanlarımdan Allah ve bana
29 karşı gelenlerden helas eyle beni.
30 Benamus olan kimselerden azat eyle beni ve kanlı
31 olan kiřilerden helas eyle beni.

88

- 1 Zira işe benim canımı avlaşırdılar. Elâler üzerime
2 dūřı.
3 Benamıslığım ve gūnahım için deil onların
4 bana dik gelmeleri ya rabbil. Benamıslık
5 youkan bende kořtum gitdim ve dođrutdum
6 Karřıla beni ya rabbil ve kalk nazar eyle ve
7 sen kudretli kudretlerden rabbil Allah bel İ̄s-
8 rail'in Allah'ı.
9 Karer kıl cemi milletleri kayırmasına benamıslıkta
10 olanları esirgemeesin onların cūmllesini.
11 Akřamien dōnecekler ve kelp gibi a kalacaklar
12 ve řehir dolařıracaklar.
13 işe onlar ağızlarıyılan cevap sōyleecekler ve
14 dudaklarında onların kılıç olacak. Zira kim ku-
15 lak ası.
16 Sen ise ya rabbil gūleceksin onlara cemi yat o-
17 lan milletleri telef edeceksin.
18 Benim takatımı sende bekleceğim. Zira sensin ba-
19 na sahaplık edecek Allah. Benim Allah'ım.
20 Senin rahmetin yetiřecek bana.
21 Allah'ım duşmanlarıma bean edecek beni katl
22 etmeesin onları vakıt ile tembihiniñi senin unutma-
23 sınlar.
24 Senin kuvvetin ile onları dağıt ve aşaa endir onla-
25 rı ya benim imdat edicim rabbil.

26 onların dudaklarında ve onların ağızlarında gü-
27 nah giriftarlığı doludur ve mağrurluklarına gö-
28 re zabt olsunlar dutulsunlar.
29 ve naletlemeden ve yalandan bean olacak belli
30 olacaklar temamlame günde gazepleme tekmillik-
31 te ve olmayadılar.

120

1 KATHİSMA ON BİRİNCİ.

2 ia. 11.

3 Asafın Favhmi.

4 Psalmos. oz. 77.

5 Fermanıma benim kulak ver benim halk

6 etdiğim millet kulamızılan karar kı-

7 lasıs benim ağızımın kelimelerine.

8 Temsiller ilen açacağım gendi ağızı-

9 mı kademi kaziler söyleyeceğim.

10 Her ne ki eşitdi issek ve ağnatıysak

11 ve bizim atalarımız ne ki nakl etdi-

12 ler ise bize.

13 Onların avlatlarından Sairu tevlide milletlere giz-

14 lenip saklanmadı.

15 Nakl ederler idi rabbinin şükürlüklerini ve fazi-

16 letliklerini ve dahi her ne kadar acaipler hekmetler

17 etdiyisse.

18 Ve Yakov milletine şahadetlik diriltdi ve İsrail

19 cemaatına tembihname kodu.

20 Her ne kadar ferman etdiyisse bizim pederlerimize onlar

21 dahi kendi oğullarına bildirsinler dei etdi. keza-

22 like garı tevlit dahi ağnamak için.

136

1 KATHİSMA ON İKİNCİ.

- 2 iv. 12.
- 3 David'e, İbadetname.
- 4 Psalmos. Pd. 84.
- 5 Meil ver benim sedama ya rabbil ve
- 6 benim hacetimi kabul eyle. Zira
- 7 ben fikare derbederim.
- 8 Benim canımı sen kayır. Zira sadık
- 9 tarikindeyim ben. Allah'ım benim
- 10 kendi kuluñu senin helas eyle. Be-
- 11 ni ki sana umutlandım.
- 12 ihsan eyle bana ya rabbil zira sanadır benim
- 13 avazım her gün.
- 14 Sana kul olannın canını ferahlandır zira ben
- 15 canımı sana teslim ettim.
- 16 zira sen rabbil hoş ve adil milaim ve çok mer-
- 17 hametlisin cemi seni davet edenlere.
- 18 Rabbil benim niazıma kulak ver ve benim firyat-
- 19 lı ibadetime karar kıl.
- 20 Darlıklı günümde avaz ettim sana ben. Zira senin
- 21 rahmetin geldi bana yetişi. Kabbul ettin benim
- 22 niazımı.
- 23 ya rabbil Allahlar arasında sana uyugun dahi yok-

137

- 1 tur ve dahi senin amelleriñe uyar amel yok-
- 2 tur.
- 3 Cemi yat olan milletler ne kadar yaratdınisa gelip
- 4 sana secda edecekler rabbil ve senin ismiñi şü-
- 5 kür edecekler.
- 6 Zira sen ala azimsin ve mucuzatler eyleen fakat he-
- 7 men bir Allah sensin.
- 8 Rabbil sen beni senin gendi yoluña kulavusla
- 9 ve ben dahi senin hakikatın üzere yörüeyim

10 Şen olsun benim yüreğim senin ismiñ üzere korku
11 getirmesine.
12 Deruni yürekten itiraf olacağım sana rabbil benim
13 Allahım ve ebediet senin ismine şükür edeyim.
14 Zira senin rahmetiñ azimli çoktur benim üzerime ve
15 sen benim canımı cehennemın eñ diplerinden kur-
16 tardım azat etdin.
17 Allah binamıs kimseler üzerime benim kalktılar
18 ve zulüm edenlerin cemaatı canımı benim aradılar
19 ve seni ileriden gendi önlerine komadılar.
20 Ve sen benim rabbil Allah'ım şefketlü ve merha-
21 metlü övkeñi uzaklıya dek zabt eden ve çok rah-
22 Metlü ve hakikat gerçeklü.
23 Nazar eyle bana ve ihsan eyle bana senin hökü-
24 metiñi senin gendi kuluña ver ve senin carienin
25 oğlunu helas eyle.
26 Benim ile salihlik üzere nişan örnekleme tariki kur
27 ve beni isemeenler görsünler ve hicap edip re-
28 zil olsunlar. Zira sen rabbil bana imdat etdin ve
29 bana çok tesilla etdin.

138

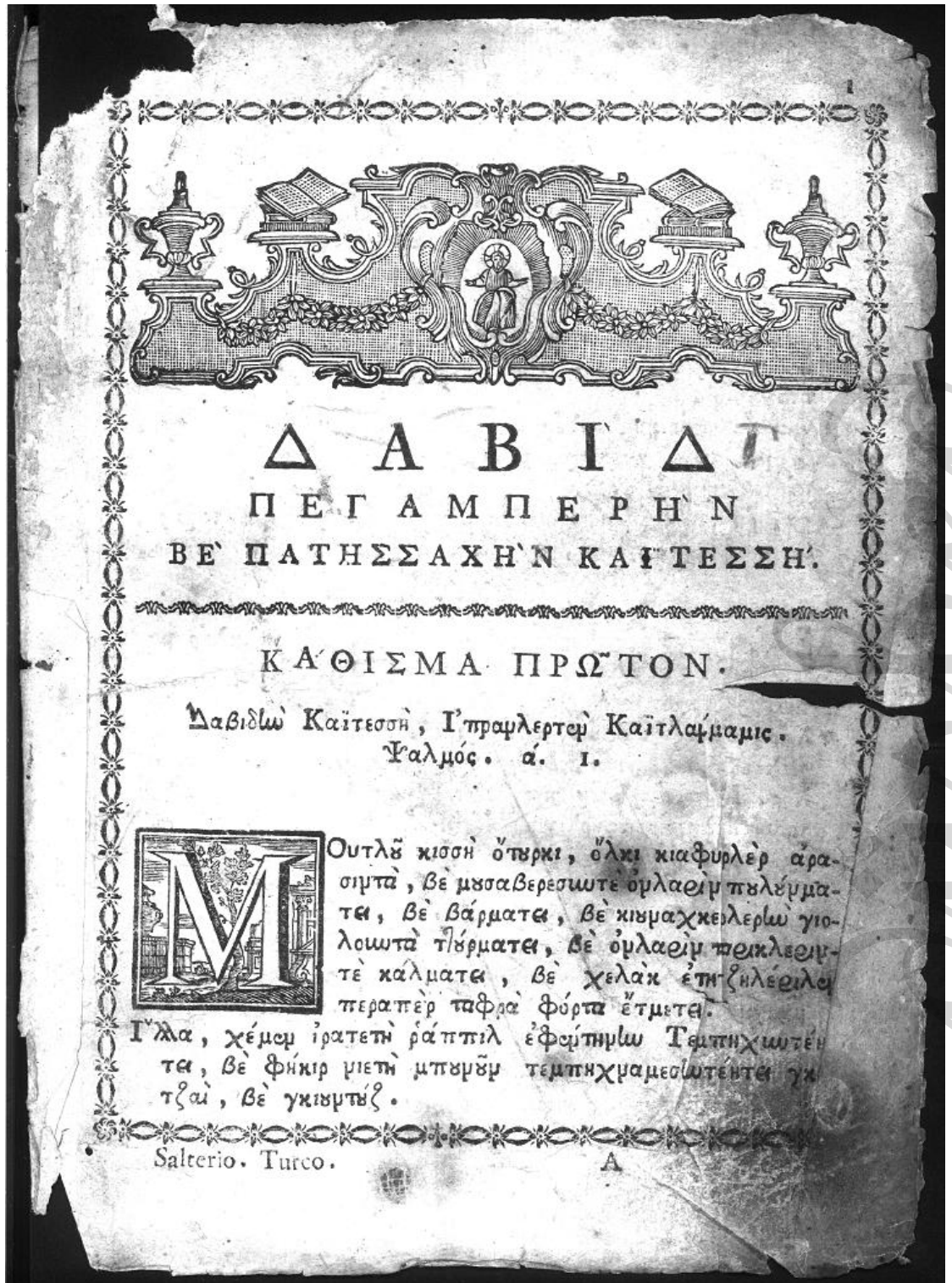
1 Köre oğullarına Tesbihat Psalmoz'un
2 Psalmos. Ps. 86.
3 Bu Allah'ın temelleri azizet dağlarındadır. Rab-
4 bil Sion kappularını sever Yakov'un mekâñla-
5 rından artık ziade.
6 Hey Allah'ın şherisanı medinesi senden ödürü metin-
7 name niamet cevaplar oldu.
8 Hatırıma getireceğim ben şimdi Raav'i ve Bağdat
9 şihirini beni bilenlere.
10 İmdi ise yat milletler ve Tıros ve Hambesi hal-
11 kı bunlar orada buldular.

- 12 Ana valide Sion insan ademi deecek ve insan ademi
13 doğdu bu Sion içinde ve bu Sion'u şan yükseklik-
14 te olan Allah gendisi temelledi.
15 Rabbil tarif edecek milletlerin kitabıyilen ve bu
16 sultanlarılan onlar ki bu zikr olan Sion'de doğ-
17 muşlar.
18 Hey ne yaman cümle ferah edenlerin mekânı sen-
19 dedir.
20 Tesbihat Psalmoz'u Köre Oğullarına.
21 Nihaetde Maeleth için, cevap etmeye Favhmin
22 Aıthamın bel İsraili olana.
23 Psalmos. Pz. 87.
24 Rabbil Allah benim helaslığım senin tızarıñ-
25 da gündüz ve gece avaz etdim sana.
26 Bean olsun senin önüñe benim hacet dilemem. Ku-
27 lak ver benim niazıma.

270

- 1 Ol dem divanda. ah vah etme günde şeytanları-
2 lan beraber oradan kovulup ebediet cehennemlik ola-
3 caaña senin daha yeğdir saña ki töbeye gelip
4 kemliklerden farik olasın, salihler ilen bile beraber
5 ebedil heyât ferahlığına nasp olması. Düşünür isen
6 ilim akıl vardır sende düşünmez fikriñde zapt
7 eyleip dutmazısan hayvanet canavardan beter olur-
8 sun.
9 TELOS.

2. Tıpkıbasım (Elimizdeki metnin ilk sayfası ile son sayfası)

Δ Α Β Ι Δ Τ
Π Ε Γ Α Μ Π Ε Ρ Η Ν
Β Ε Π Α Τ Η Σ Σ Α Χ Η Ν Κ Α Ι Τ Ε Σ Σ Η .

Κ Α Θ Ι Σ Μ Α Π Ρ Ω Τ Ο Ν .

Δαβιδῶ Καίτεσῆ, Γ'πραυλερτεῶ Καίτλαφμαρις.
Ψαλμός. α. ι.

Ουτῶ κισσὴ ὄτυρκι, ὄλκι κιαφυρλεῶ ἀρα-
σιγτὰ, βε μισαβερεσιωτε ὄγλαειμ παλέμμα-
τα, βε βάρματα, βε κιαραχκελερῶ γιο-
λουτὰ τῆρματα, βε ὄγλαειμ πεικλεειμ-
τὲ κάλματα, βε χελακ ἐπιζιλέειλε
περαπερ ταφρα φόρτα ἔτμετα.
Γ'λα, χέμει ἰρατετὴ ράππιλ ἐφῶπτηρῶ Γαυπηχιωτέη
τα, βε φήκιρ μιετὴ μπυρῶν τεμπηχραμεσιωτέητε γα
τζαι, βε γκιβυτζιζ.

Salterio. Turco.

Α

